

5. Társaságunk idén a Társaság legrangosabb díjának, a Révai Miklós-emlékéremnek az odaítéléséről hozott döntést. Kiss Jenő elnök méltató szavak kíséretében adta át az emlékérmeket Nyomárkay István akadémikusnak, az ELTE professor emeritusának, a szlavisztika és a magyar nyelv tudomány nemzetközileg is elismert művelőjének.

6. Kiss Jenő ismételten megköszönte az előadást, gratulált a kitüntetettnek, s mindenkinek jó egészséget kívánva berekesztette a közgyűlést.

Összeállította: FARKAS TAMÁS
ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Aki a harangokért szólt

Bózsöny Ferenc (1931–2018) emlékezete

Nemcsak a Magyar Rádió meghatározó „hangjára”, a rádiós beszéd etalonjára, a tiszta magyar beszéd művésze, hanem a részben nyelvészre is emlékezünk, amikor dr. Bózsöny Ferencről búcsúzunk. Talán nem mindenki tudja, de mi számon tartjuk, hogy az ELTE Mai Magyar Nyelvi Tanszék könyvsorozatában, a Nyelvtudományi dolgozatokban (annak 16. köteteként) megjelent doktori munkája: A nagyítás, túlzás, kicsinyítés stilisztikai vizsgálata a Magyar Rádió nyelvében (ELTE, Budapest, 1975). De más szálakon is kapcsolódik a nyelvészethez – nem pusztán a szép magyar nyelv apostolaként.

Bózsöny Ferenc 1931. január 7-én született Pécsen. Köztudott volt róla, hogy papnak készült. 1947-ben a veszprémi Piarista Gimnáziumban (később Lovassy László Gimnázium) osztálytársa volt Mádl Ferenc, későbbi köztársasági elnök. Származása és előélete miatt öt ízben is elutasították főiskolai, egyetemi jelentkezését. Sorkatonai szolgálatát Esztergomban töltötte, ahol egyik parancsnoka tanácsára rádióbemondónak jelentkezett. A mintegy 3000 pályázó körül többszöri meghallgatás után felvették a Magyar Rádióba. 1956. augusztus 24-én 16 óra 30 perckor szólalt meg először a Kossuth Rádióban. A forradalom napjaiban személyes tanúja, résztvevője volt a rádióban történt eseményeknek, hangja ekkor vált ismertté. Már rádiósként végezte el az ELTE magyar–történelem szakát, később az angol szakon is tanult. 1973-ban magyar nyelvészetből doktorált. Több évtizeden keresztül volt a rádió bemondója, később főbemondója, de dolgozott a Magyar Televízióban is. A Delta című ismeretterjesztő műsor kisfilmjeinek narrátora is volt. 1997-ben nyugdíjazták. 2000-től a Kossuth Rádióban minden héten délben egy-egy magyarországi vagy határokon túli templom harangja szólal meg. Az első évtizedben Bózsöny Ferenc ismertette a harang és az adott település történetét. Érdekesség, hogy rádiós és televíziós munkája mellett állítólag a 2000-es évek elejétől 2011-ig a budapesti M2-es metró állomásainak nevét is ő mondta be.

1973-tól tagja volt a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak, 2002-től 2007-ig a Magyar Rádió nyelvi bizottságának. Hosszú éveken át elnökségi tagja volt az Anyanyelvpolók

Szövetségének. Nyugdíjazását követően a Pázmány Péter Katolikus Egyetem és a Központi Papnevelő Intézet retorikatanára lett.

A Magyar Rádió és Televízió nívódíjasa volt, 1997-ben megkapta a Kazinczy-díjat, 2000-ben a magyar nyelv ápolásáért és magas szintű közreadásáért kiérdemelte Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje kitüntető elismerést, 2005-ben a Petőfi Sándor Sajtószabadság-díjat. Budapest Belváros-Lipótváros és Zebegény díszpolgárává választották. Hetvenedik születésnapja alkalmából, 2001. február 23-án Wacha Imre köszöntötte a Magyar Nyelvtudományi Társaságban. 87 éves korában, 2018. október 25-én hunyt el. A sajtóban, rádióban, televízióban, de a közösségi oldalakon is nagyon sokan búcsúztatták a Magyar Rádió talán leginkább meghatározó egyéniségét, sokak tanárát. Aki a harangért szól... címmel jelent meg Bözsöny Ferenc önéletrajzi ihletésű könyve és CD-je.

A nagyítás, túlzás, kicsinyítés stilisztikai vizsgálata a Magyar Rádió nyelvében című doktori értekezése (1973) és könyve (1975) a túlzás (főleg a nagyítás és a kicsinyítés) pragmatikai jelenségével, annak stilisztikai és grammatikai megoldásaival foglalkozik – a Magyar Rádióból vett példák alapján. Főbb retorikai-stilisztikai csoportjai a következők: neologizmusok, idegen szavak, állandósult szókapcsolatok, metaforák, eufemizmusok, megszemélyesítések, rokon értelműség, ellentétes jelentésű szavak, pejorációk. A grammatikai elemzésben a túlzásnak a mondatrészekben való megjelenését vizsgálja: túlzás alannal, nagyítás állítmánnyal, túlzás állítmánnyal, nagyítás tárggyal, nagyítás határozóval, túlzás határozóval, nagyítás jelzővel, túlzás jelzővel. Túlzó hatást kelthet a mondatrészek halmozása, felsorolása és ismétlése, a mondatpárhuzam, az ellentétes szerkesztésmód, a kérdés. Értelemszerűen szóba kerül a rádió kapcsán a rádióban alkalmazott humor, illetve a rádió humora, a szóbotlások, bakik világa. A kötetet példatár zárja.

Magam 2018 májusában, az Anyanyelvápolók Szövetsége közgyűlésén találkoztam vele utoljára. Korábban éveken át együtt dolgoztunk a rádió nyelvi bizottságában. Számomra is ő volt a rádió, a rádió hangja. Gyermekkoromtól fülemben élt ez a hang, s amikor megismerkedtem vele, lenyűgözött, s inkább figyeltem erre a csodálatos hangra, mint a mondanivalójára... Bözsöny Ferenc hangja: életem, az elmúlt több mint fél évszázad... Egyszer közösen szerepeltem vele a Belvárosi plébániatemplomban: talán a magyar nyelvről kellett valamit előadnom az oltárnál, elfogódott voltam, de ő előttem szerepelt, s láttam, hogy viselkedik, hogy hajt fejet az oltár felé, követtem. Jártunk egyszer a nyelvi bizottsággal Egerben, emlékszem, nagyon jól beszélgettünk, s ő egy gyűszűnyi pálinkával jelezte, hogy barátjának tekint. Az elmúlt években többször felhívott, hogy milyen nyelvi visszasságokat tapasztalt, szóljak róla a rádióban... Megtettem. Annyira jó lenne még beszélgetni vele. De már csak odafönn, az égi kávéházban. Isten nyugosztalja, a Magyar Rádió leghasznosabb, legjellemzőbb és utánozhatatlan hangját.

BALÁZS GÉZA

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem